

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Institutiones Canonicae Sive Ius Ecclesiasticum

Wiestner, Jacob

Monachii, 1705

V. De Causa ejusdem Formali.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62620](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62620)

queat; quòd v.g. domus, hortus, ager, qui pro muniendis mœnibus vel propugnaculis ampliandis privato subtractus est, non extet, ejus jacturam pretii refusione compenlandam; ne subditus sine sua culpa invitus re & pretiò careat, Felinus *in c. Cum in Ecclesiis cit. n. 29. Laiman. in cit. c. n. 12. & Pirthing n. 20.*

ARTICULUS V.

De causa ejusdem Formali.

SUMMARIUM.

59. Legislatoris Voluntas communitati manifestari debet,
60. Verbis denotantibus moralem necessitatem.
61. Sententia prolatione non satis manifestatur:
62. Nisi ea Juris declaratoria,
63. Vel sæpius & uniformiter iterata sit.
64. Scriptura non est de essentia legis:
65. Quæ non obligat ante promulgationem:
66. Nec, si Imperialis sit, ante lapsum ab illa bimestre.
67. Statuta locorum particularia,
68. Et leges Ecclesiasticæ statim obligant post promulgationem,
69. Et notitiam:
70. Quam non semper exigunt leges irritantes.
71. Populi acceptatio in Democratico:
72. Non in alijs Statibus exigitur ad Legis valorem.
73. Lex usu firmatur & conservatur.

59. **F**orma legis est modus sive signa externa, quibus legislatoris eam condentis voluntas manifestatur toti comunitati: quod ad actua-

lem obligationem requiri, res est indubitata, *can. Erit autem 2. dist. 4. Et. Leges 9. C. de LL.*

Ea autem signa ferè sunt verba: quibus, ut legalis obligatio inducatur, legislatoris voluntatem duntaxat exprimi, non sufficit; cum, si complacentiam, consensum, consilium, approbationem vel exhortationem solam exprimant, voluntatem quidem legislatoris manifestent, legalem tamen obligationem non imponant: sed exprimi iis debet voluntas ejus imperantis sive obligationem subditis imponere intendentis, & imperium sive obligationis impositio actualis: qualis voluntas denotatur verbis *Præcipimus, præcipiendo mandamus, jubemus, obligamus, pro vel inbibemus, vetamus, interdiciamus, teneantur, necesse est, non liceat* hisque significandi vi æquipollentibus: & vel se solis, vel cum alijs, quibus conjunguntur, præcipiendi vel prohibendi actum & moralem necessitatem importantibus, Sanchez *Lib. 6. Moral. cap. 4. n. 38. Suarez Lib. 3. de LL. cap. 15. n. 6. & Palao Tract. 3. disp. 1. p. 9. n. 2.* Hæc satis certa.

Dubium autem & magni momenti 61. controversia est, an hujusmodi voluntas sufficienter exprimat prolatione sententiæ judicialis, ut hæc legis instar custodienda sit, & in similibus casuum decisionibus observanda. Id enim cum Felino *in Rubr. de Rescriptis n. 1. & Jafone in l. 1. ff. de Feriis n. 23.* affirmat Gomez *in Regul. Cancell. Proëm. q. 2.* suadetque Jure & Ratione; cum id non obscure asseratur, *l. 1. ff. de Constitut. Princip. cujus §. 1.* Ulpianus Legem esse, ait, *Quod Imperator cognoscens decrevit, vel de plano est interlocutus;* & in terminis tradi videtur *l. fin. C. de LL. quæ relatæ Justinianæ constitutionis pr. est, Si imperialis majestas causam judicialiter examinavit, & sententiam*

etiam dixit, omnes omnino iudices, qui sub Imperio sunt, sciunt hanc esse legem non solum illi causa, pro qua producta est, sed & omnibus similibus. Imperiali huic consonat Apostolicum rescriptum Innocentii III. c. In causis 19. de Sent. & re jud. quò, cum in causis iudicij Apostolico decidendis ordinem Juris accuratè observandum monet, ejus Rationem reddit; Cùm in similibus causis ceteri teneantur similiter judicare. Jure non minùs perspicua est Ratio; quia sensus ac Sententia Principis est Regula, cui inferiores iudices se conformare omnes debent; Quis enim tanta superbia fastidiò tumidus est, ut Regalem sensum contemnat? vox est ejusdem Imperatoris pr. cit. Id autem, cui omnes se conformare debent, vim legis habet.

Contrà, ejusmodi Sententià legem induci, negant Covarruvias p. 1. de Sponsal. cap. 7 §. 4. n. 15. & cit. Suarez cap. 15. n. 16. paribus nixi fundamentis; cum non minùs clara Theodos. & Valent. Imp. Constitutio Regiàque vox sit. Quae ex relationibus & suggestionibus judicantium procerum introductò negotiò statuitur, generalia jura non sunt: sed leges faciunt his duntaxat negotiis atque personis, pro quibus sunt promulgata, l. 2. c. de LL. quacum conspirat Constitutio Canonica c. Quamvis 25. pr. de Sent. & re jud. Rationem reddunt partim; quòd Sententia causae definitiva non attendat commune, sed particulare bonum partis, & plerùmque ex specialibus causis ortum ejus jus declaret: non autem, ut leges solent, aliquid decernat in futurum: partim verò; quòd Sententia principis, in causae decisione propriae opinionioni inhærentis, obnoxia aliquando sit errori Juris; cùm istò apertè laborarint summorum Pontificum, fidelium conjugium ratum, superveniente con-

summatò, & hujus etiàm vinculum conjugum alterius hæresi vel Apostasià dissolvi, pronuntiantium Sententiæ, quarum Alexander & Innocentius uterque III. c. licet 3. in fine de Sponsa duor. & Quamvis 7. V. Nec igitur de Divort. meminerunt. Accedit; quòd Sententiæ sæpe nitantur Jure speciali & particularibus circumstantiis, in earum pronuntiatione sæpe non expressis: & propterea non rarò similibus causarum decisiones appareant dissimiles; ut, si legis vim omnes haberent, ingens jurium non multitudo duntaxat, sed incertitudo quoque & confusio foret.

In hoc DD. diffidiò utriusque Opinioni aliquid tribuendum, & Sententiis à Legislatore latis vis legis, non indiscriminatim omnibus, sed iis duntaxat adstruenda est, quæ non solum decisivæ, sed juris etiàm declaratoriæ sunt; quòd v. g. eum, quem decisio amplectitur, legis à se vel antecessore suo latae verum sensum esse, vel pro jure habendum; aut istius Corpori inferendum, ipsà Sententià (aut etiàm Principis rescriptò) exprimat: vel quibus, si decisivæ tantum sunt, super eòdem juris articulo sæpius eòdem semper modò est pronuntiatum; quia hujusmodi Sententiarum uniformitate inducitur Stylus Curiae: qui Jus facit, c. Quam gravi 6. de Crim. falsi. Quare pro legali Sententiæ à legislatore latae auctoritate allegata jura de Sententiis, non meram causae decisionem, sed Juris quoque declarationem vel constitutionem continentibus, aut sæpius & uniformiter semper iteratis sunt exaudienda.

Dubium secundò est, an ad valorem, legis necessaria sit scriptura. Quod Albericus de Statutis p. 1. q. 14. & alii à Felino ad hanc Rubr. n. 3. relati affirmant partim; quòd §. Constitat 3. Insti. de J. N. G. & C. Jus dividatur in scriptum, quod idcirco Lex scripta nuncupatur, can. Lex est 3.

est 3. dist. 1. & non scriptum seu Consuetudinem: quæ, licet scripto mandari etiam ipsa possit, id tamen non requirit, S. Sine scripto 9. Institut. ibidem & can. Consuetudo 5. dist. cit. partim verò; quod lex debeat esse permanens & stabilis; cum referatur ad communitatem permanentem: ad quod signum stabile, ut scriptura est, requiri: & transiens, sicut vox v. g. Præconis est, non sufficere videtur.

64. Verum, licet modus ferendi legem optimus & usu maximè receptus sit scriptura, hanc tamen ad ejus valorem exigi, negant Felinus l. cit. n. 4. Panormit. ad eandem Rubr. n. 3. Selua de Benef. cap. 22. n. 14. Suarez. Lib. 1. de LL. cap. 11. in fine & Laiman Lib. 1. tract. 4. cap. 2 n. 2. cum Aristotele 10. Ethic. cap. 9. quò locò Scripta sunt, inquit, leges, an non scripta nihil referre videtur. Idem desumitur ex can. Institutionis 17. junctâ Glossâ V. Presentia 25. q. 2. Ratio est; quia scripturæ necessitas non probatur ex natura ipsius legis: ad cujus valorem per se, hoc est, lege, statutò vel Consuetudine seclusâ, plus non exigitur, quàm ut legitimi conditoris rationabilis voluntas innotescat communitati: quod per hominis vocem & alia signa fieri posse, patet ex præceptis, tempore nascentis Ecclesiæ latis à Christo & Apostolis; horum enim multa non scriptò, sed vivæ vocis Oraculo & prædicantium linguis tradita, promulgatæque fuere. Eadem necessitas expressa non est Jure positivo; cum nullum extet: & allegati textus plus non evincant, quàm Constitutiones frequentius & convenientius per scripturam fieri. Neque plus eruitur ex stabilitate; ad hanc enim, licet multum conferat, necessaria tamen scriptura non est; cum lex sine ea per traditionem conservari valeat, & ab uno ad alium propagari.

65. Dubium tertio est, an lege obligen-

tur, quibus ea privatim innotescit. Quod licet aliqui asserant, communiter tamen DD. negant, & negandum suadet textus l. Leges cit. quâ Imp. Valentin, & Marcianus, Leges sacratissimas, inquit, quæ constringunt hominum vitas, intelligi ab omnibus, hoc est à communitate, debent, quod fit per publicam promulgationem. Ratio est; quia lex, sicut non privato commodò, sed pro communi utilitate, can. Erit autem 2. dist. 4. Sic etiam immediatè non privatis ac singulis fertur, sed communitati: atque idcirco singulos obligare non potest, nisi obligare valeat communitatem. Cum ergo hanc obligare non possit, antequàm ipsi innotescat, non obligabit singulos, etiam quibò privatim innotuit, antequàm innotuerit communitati, Suarez Lib. 3. de LL. cap. 16. n. 2. & Pirrhing. ad hanc Rubr. n. 26. ubi uterque notat e. 1. de Posulat. Præl. cum ad Legis observantiam obligatur, Qui noverit, eam solemniter editam aut publicè promulgatam, particulam disjunctivam Aut sensum copulativum facere; ac proinde, præter solemnem editionem in Curia, etiam publicam promulgationem necessariam esse. Unde Menoch. de Arbitr. jud. cas. 18. n. 22. exilimat, absque injustitia vendi frumentum, aut pecuniam expendi ab eo, qui illius pretium; & istius valorem minuendum, privatâ scientiâ novit: licet contrarium cum Bartolo in l. Quarto 39. ff. de Act. empti defendat Felinus in c. Cognoscentes 2. n. 6. limit. 2.

Dubium quartò est; quando lex promulgata incipiat obligare. Et casu quidem, quò legislator statuit certum tempus, hoc observandum, facile convenit inter DD. Casu autem, quò id non statuitur, Leges Imperiales non statim à promulgatione in Curia, sed post exactos, ab ea in provinciis factâ, duos menses obligare incipere, à DD. desumi so-

let ex

let ex Novell. 66. Rubrica, Ut facta nova constitutiones post infirmationes earum post duos menses valeant: qua Nigrum, sive Rubro huic subjectus textus, de Testamentaria loquens, extenditur ad legem quamcunque, ad mentem Glossæ & ICTORUM. Rubricæ autoritatem textus fere tribuentium & particularem istius dispositionem juxta illius generalitatem extendentium, quando extensio Juri non repugnat, & secum aliud absurdum non trahit, ut dictum in Proæmio n. 98.

67. Dixi autem Imperiales; quia imprimis cit. Novella ejusque Rubrica locum non habet in Regnis ac provinciis, Romano Imperio non subiectis, arg. l. in ff. de Jurisdic. Et c. in hac Rubr. in 6. Deinde; quia etiam in Imperio à Principibus vel Communitatibus inferioribus Condita statuta Provincialia & Municipalia (eadem Ratio est statutorum Diocæsanorum) ferè statim obligare solent, quando in primaria provincia vel civitatis curia, aliòve loco consueto sunt publicata, Sylvester V. Lex q. 3. & 6. & Suarez cit. cap. 10. n. 7.

Leges autem Ecclesiasticas universales obligare primùm incipere post lapsum duorum mensium, à promulgatione facta in Episcopatibus, cum Glossa in c. Cognoscetes cit. V. Ante prohibitionem Felino in c. cit. n. 7. docent Navarrus Manual. cap. 23. n. 44. & Sotus Lib. 1. de Justitia q. 1. art. 4. persuasi textu c. Cum infirmitas 13. de Pœnit. & Remiss. ad suæ dispositionis observantiam Medicos non obligantis: nisi postquam per Prælatos, id est, Episcopos est promulgata. Rationem reddunt; quòd, ubi Jus Canonicum, ut in præfenti, nihil disponit, observandum sit Civile, arg. c. 1. de Novi oper. nunt. præsertim circa obligationem legum Ecclesiasticarum: quæ, si juxta Imperialem Constitutio-

nem inchoetur, multùm commendat Ecclesiasticæ gubernationis suavitatem.

68. Sed verius est, Fideles per se Constitutionibus Apostolicis & aliis Legibus Ecclesiasticis obligari statim, postquam publicatæ in Curia Romana, & in acie campi Floræ atque ad valvas Basilicæ Apostolorum affixæ sunt, & pro publicatis habentur in Cancellaria, ut cum Panormit. in c. Noverit 49. de sent. Excom. n. 3. sustinent Sylvester q. 6. cit. Suarez Lib. 4. cap. 15. n. 3. Menoch. de Arbitr. jud. casu 185. n. 8. & Barbosa in c. Cognoscetes cit. n. 10. Ratio est partim; quia talis publicatio ex natura rei sufficit ad valorem legis Civilis: quæ, si aliud constitutum non esset, per se statim obligaret à promulgatione. Cur id non sufficiat ad valorem Ecclesiasticæ? cujus ferendæ potestas, quia immediatè à Deo accepta est, à populo minùs pendet: partim verò; quia multæ leges Decretalium, Clementinarum & Extravagantium, sicut & Bulla Cænæ multæque constitutiones Apostolicæ & Regulæ Cancellariæ promulgatæ non sunt in provinciis, in quibus obligant. Et demum partim etiam; quia summi Pontifices, quando ob speciales causas volunt, ut Constitutio aliqua in Episcopatibus publicetur, & certò primùm tempore obligare incipiat, id expriment in ipsa Constitutione, ut patet ex relata c. Cum infirmitas cit. quâ Innocentius III. post promulgationem ab Episcopis factam: ex c. Cum singula 32. de Præbend. & dignit. in 6. cujus dispositionem Bonifacius VIII. unò duntaxat: & ex Concilio Tridentino, quod tribus mensibus post promulgationem obligare voluit Pius IV. in Bulla, quæ habetur sess. 25. in fine. Unde à contrario colligitur, constitutiones quibus id non exprimitur, obligare statim à promulgatione; quod confirmatur ity-

tur stylo seu praxi Curiae Romanae, Constitutionum Apostolicarum, dicto modo promulgatarum, transgressores in foro judiciali statim, bimestri non expectato, punientis, teste Navarro apud cit. Suarez cap. 16. n. 17.

69. Dixi *Per se*, hoc est, quantum est ex vi legis; quia ob defectum alicujus conditionis accidentalis, scilicet notitiae, contingit; ut particularium dioecesium subditi lege Romae promulgata in actu secundo non obligentur, donec ipsa innotescat; nec solum uni, sed pluribus subditis communitatis dioecelanae. Unde ejusmodi lege in actu secundo prius Itali, quam Germani; & hi ante Belgas Anglos, Polonos obligantur *arg. c. 1. §. Dicebat v. Nec obstat de Concess. preb. non vac. in 6.* cujus notabilis textus est, *Lex seu constitutio & mandatum nullo adstringunt, nisi postquam ad notitiam pervenerint eorundem*, aut nisi post tempus, intra quod ignorare minime debuissent, Suarez *Lib. 3. cap. 15. n. 6.* Sed hinc.

70. Dubium oritur quinto de lege, a-
ctum v.g. contractum destitutum certa solennitate, vel inter certas personas irritante: quam, si Civilis, post lapsum bimestre: si vero Canonica sit, a promulgatione Romana vim etiam respectu ignorantium statim habere, voluit Panor- mit in *c. Cognoscentes cit. n. 7.* & Me- noch. *l. cit. n. 2.*

Sed melius alij, licet legi vim hanc conferri à Papa posse agnoscant, casu tamen, quò actus statim à promulgatione pro nullis habendos non exprimitur, distinguunt; vel enim, inquit, lex irritat actum, qui aliàs, spectato Jure Naturali, subsisteret: vel actum, de quo disponendi Papa liberam habet potestatem v.g. beneficii resignationem vel collationem? Si prius, lex saltem ex aequitate vim in actu secundo non habet, pri-

usquam in dioecibus sit nota; aut saltem innotescere moraliter possit. Ratio est; quia aliàs ejusmodi lex plurimum obesset; cederet enim in damnum multorum, qui ita invalide celebrarent ejusmodi actus v.g. matrimonium, propterea cum gravi damno proprio & aliorum scandalo dissolvendum. Si posterius, lex vim ubique habet statim, postquam in Curia est promulgata, saltem si clausulam *Ex nunc* habeat insertam, Suarez *Lib. 5. cap. 33. n. 7.* & *Laiman Lib. 1. Tract. 4. cap. 2. n. 7.* & Pirrhing *ad hanc Rubr. n. 36.*

Dubium sextò est de populi acceptatione: à qua legum Civilium valorem pendere in Democratiis, patet; quia in his potestas legislativa saltem ex parte est penes populum, qui decretis à senatu factis intercedit.

In aliis etiam Statibus eam ad valorem cujuscunque legis cum Glossa in *e. 1. V. Frangere de Treuga* requirunt Navarrus *cit. cap. 23. à n. 40.* & Covarruvias *Lib. 1. var. cap. 16. à n. 6.* Moventur imprimis autoritate Gratiani, qui *§. Leges post can. In istis 3. dist. 4. Leges, inquit, constituuntur, cum promulgantur: firmanur, cum moribus utentium approbantur: & l. De quibus 32. ff. de LL.* cujus *§. 1. Iulianus IC Tuus ait, Ipsa leges nullà alià ex causà nos tenent, quam quòd iudicio Populi recepta sunt.* Deinde praxi; quia leges Reformatoriae Tridentini in Gallia & alibi, atque etiam in Germania nostra plures Bullae Apostolicae obligare non videntur, ob defectum solius acceptationis. Demum Ratione; quòd leges à legislatoribus praesumantur latae sub tacita conditione Acceptationis; quia hic modus suavior & aptior est populo, ad cuius bonum leges feruntur.

Sed verius est, ejusmodi acceptationem ad

nem ad legis valorem non requiri, nisi aliud ipsa lege exprimat, vel privilegio & Consuetudine sit receptum; quod cum Castro *Lib. 1. de Lege panali cap. 3.* Suarez *cit. lib. 3. cap. 19. n. 4.* Laiman *cit. trah. 4. cap. 3. n. 1.* & aliis defendunt Barbofa *in can. In istis cit. n. 6.* Fagnanus *in c. 1. cit. à n. 50.* id à Rota decisum, asserens *n. 55.* & Bonacina *Tom. 3. disp. 1. q. 15. §. 5.* Ubi à Papa, hac de re interrogato, explosione dignam habitam fuisse, refert Opinionem, quæ ad Apostolica Constitutionis obligationem exigit acceptationem.

Quidquid autem de hoc sit, Ratio Resolutionis est; quia ex una, legislator sufficientem potestatem habet, subditos lege latâ absque eorum acceptatione obligandi *arg. can. 1. dist. 20. can. Cuncta 9. q. 3. §. sed 6. Instir. de I. N. G. C. C. l. 1. ff. de Constitur. Princip. Ecclesiasticus* quidem; quia potestatem legislativam absolutam immediatè à Deo habet juxta, dicta *n. 21.* Civilis autem, saltem supremus; quia potestatem in illam habet, vel jure belli, vel electione Populi: qui plenam potestatem in Principem transtulisse, præsumitur ex eo; quod publicè expedit; ut justæ leges à subditis recipiantur sine tergiversatione; cum, si his tergiversari liceret, legislativa potestas neque absoluta neque efficax foret, facileque cum supremæ potestatis ludibrio effectu suo frustraretur. Ex altera verò parte, quod legislatores subditos suos obligare velint, patet ex ipsis verbis legum, absolutè aliquid præcipientium vel prohibentium, & valorem suum non adstringentium acceptationi: atque ex usu recepto, quò sacri prophantique legum conditores earum obligationem statim urgere, & in primos transgressores animadvertere solent.

Ex his planè corrui ratio in con-

trarium: quæ, si vim haberet, non Solum Imperator aut etiam Papa; sed cum ipsis & suis Legislator foret ipse Populus, sibi latæ Legi vim obligandi confers per acceptationem: quod à vero alienum & absurdum esse, docet textus *c. Ecclesia 10. ibi Quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi.* 73.

Neque urgent textus; quia eos non de prima obligatione, sed Legis jam obligantis firmitate seu stabilitate accipiendos, desumitur ex verbis *Firmantur & Teneant*; cum enim Leges oblivione exolefcere, & non usu usive contrariò cum tempore tolli possint, *arg. c. fin. de Consuetud.* clarum est, ad earum firmitatem seu stabilitatem exigi, ut utentium moribus & observantiâ sint approbatæ.

Neque etiam obstat Praxis contraria; quòd enim aliqua decreta Reformatoria S. Synodi Tridentinæ non obligent in Gallia, factum est; quòd earum observatio difficultates majores habere visa sit Gallicanæ, quàm Nationibus cæteris. Unde, cum sciente & dissimulante Papa non observarentur, tandem contra ea est præscriptum. Idem ferè accidit aliis Constitutionibus Apostolicis: quæ aliquibus provinciis aliquando nimis graves erant: aliis propter casu infrequentiam rarum aut vix ullum usum & non magnam utilitatem afferebant. Unde factum, ut venerint in oblivionem: vel ad tales provincias non extendi, vel obligandi vim Consuetudine amisisse videantur.

ARTICULUS VI. De Effectu Legis.

SUMMARIUM.

74. *Effectus Legis est obligatio, etiam Conscientia;*
N a 75. *Quam-*